

KISA KLASİKLER / 57

# HONORÉ DE BALZAC

## Efendi Cornélius



ÇEVİRİ: LALE ARSLAN ÖZCAN

♥ can  
klasik



HONORÉ DE BALZAC

EFENDİ  
CORNÉLIUS

Can Klasik

*Efendi Cornélius*, Honoré de Balzac

Fransızca aslından çeviren: Lale Arslan Özcan

*Maître Cornélius*

İlk baskı: *Revue de Paris*, 1831

Bu çeviride kaynak alınan baskı: *La comédie humaine*, Tome XI, Études philosophiques

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2022

2. basım: Haziran 2022, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 3000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Ebru Aydın, Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative ([www.lom.com.tr](http://www.lom.com.tr))

Kapak illüstrasyonu: Yeşim Paktın

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-5650-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

[canyayinlari.com/9789750756504](http://canyayinlari.com/9789750756504)

[yayinevi@canyayinlari.com](mailto:yayinevi@canyayinlari.com)

Sertifika No: 43514

HONORÉ DE BALZAC  
EFENDİ  
CORNÉLIUS

ÖYKÜ

Fransızca aslından çeviren

Lale Arslan Özcan

♥can

Honoré de Balzac'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

*İki Yeni Gelinin Anıları*, 1983

*Vadideki Zambak*, 1990

*Goriot Baba*, 2000

*Gizli Başyapıt*, 2007

*Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti*, 2012

*Uzun Yaşama İksiri*, 2016

*Tefeci Gobseck*, 2021

HONORÉ DE BALZAC, 1799'da Fransa'nın Tours kentinde doğdu. Kendi adıyla yayımlanan ilk eseri *Köylü İsyanı* tarihî bir romandı. 1829-1830 yıllarında taşra yaşamına yönelen Balzac'ın *Tours Papazı* ve *Eugénie Grandet* gibi romanları basıldı. Yapıtlarını büyük bir bütün oluşturacak biçimde üç grupta tasarladı: İnsan yaşamını ve toplumu yöneten ilkeleri ele alan "Çözümleyici İncelemeler"; insan eylemini belirleyen nedenleri ortaya koyan "Felsefi İncelemeler"; bu nedenlerin sonuçlarını gösteren "Töre İncelemeleri". *Goriot Baba*, gerçekçilik akımının başyapıtı sayılır. Balzac, bu eserlerinin tümüne Dante'yi anıştıran bir başlık koydu: "İnsanlık Komedyası". Balzac, 1850'de Paris'te öldüğü zaman, ardında 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde kalmış toplam 135 roman ve 2.000'i aşkın roman karakteri bırakmıştı.

LALE ARSLAN ÖZCAN, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Hacettepe Üniversitesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Fransız edebiyatı ve çeviribilim doktorası yapmıştır. Edebiyat, tarih, sosyoloji ve felsefe alanında pek çok eser çevirisi bulunmaktadır. Çevirisini yapmış olduğu kitaplar arasında Jean Paul Roux'un *Türklerin Tarihi*, Mircea Eliade'nin *Dinler Tarihine Giriş*, Michel de Certeau'nun *Gündelik Yaşamın Keşfi* sayılabilir.





Kont Georges Mniszech'e,

Kimi "hasretler", bu sayfalarda, tıpkı bir mücevher zanaatçısı gibi, yılanmış ve abartılı bir mücevheri yakın zamanlı bir çalışmayla bugünün modasına uydurmaya gayret ettiğimi, en eski ve soylu Sarmat isimlerinden birini yeniden parlatmaya çalıştığımı sanabilirler; ama, siz ve sizin gibi değerli dostlar, sevgili kont, amacımın yeteneğe, belleğe ve dostluğa olan borcumu ödemek olduğunu bileceklerdir.



1479'un Azizler Günü'nde başlar bu hikâye, Tours Katedrali'nde akşam ayininin tamamlandığı saatlerde. Başpiskopos H lie de Bourdeilles, inananları bizzat kutsamak için koltuğundan kalkmıştı. Vaaz uzun sürmüş, ayin sürerken karanlık çökmüş ve iki kulesinin inşaatı henüz tamamlanmamış bu güzel kilisenin kimi bölümlerine koyu bir karanlık h kim olmuştu. Ancak kilisenin çeşitli yerlerindeki üçgen biçimli mumluklarda, inananların azizlere yaktıkları, anlam ya da önemlerini ne kadar anlatsak az gelen kutsal adakların ışığıyla ortam aydınlanıyordu. Tüm sunakların aydınlatmaları ve koronun bütün şamdanları yanıyordu. Katedralin  nefini sırtlayan sütün ve kemer ormanına orantısız bir biçimde serpiştirilmiş bu ışık demetleri, devasa galeriyi zar zor görünür kılıyordu zira bu titrek ışıklar dev stnların gölgelerinin kilisenin koridorlarına vurmasına neden oluyor ve böylece gündüz vakti bile gölgede kalan kemerlerin, kemer bkmlerinin ve yan şapellerin sarmanlandığı alacakaranlıkların daha da güçlendirdiği bir sürü fantezinin kafalara doluşmasına yol açıyorlardı. Kilisedeki kalabalık da aynı ölçüde çarpıcı görüntüler sunuyordu. Bazıları bu alacakaranlıkta zar zor seçilen hatlarıyla hayaletleri andırırken; diğerkleri, oradan buradan yüzlerine alan ışıkların etkisiyle bir tablonun en

başkarakterleri gibi dikkat çekiyorlardı. Kilisede heykeller canlanmış, insanlar taşlaşmış gibiydi. Orada burada, sü-tunların oyuklarından gözler bizleri gözlüyor, taş dikkat kesilmiş bakıyor, mermerler konuşuyor, kubbeler iç çeki-yordu, sanki tüm yapı canlanmıştı. İnsanların yaşamında bu kadar görkemli bir başka sahne bu kadar soylu bir baş-ka an yoktu. Kitlelerden şiir yaratmak ise gayeniz, her daim hareket lazımdır; ama bu dinsel saatlerde, insanlığın zenginliklerinin göklerin yüceliğiyle birleştiği bu anlarda, sessizlik bağrından inanılmaz incelikler çıkarır; yere çök-müş dizlerde korku, birleştirilmiş ellerde umut vardır. Tüm ruhların göğe sunduğu bu duygular konseri tinselli-ğin açık bir görüntüsünü yaratır. İnananların birleşerek göğe yükselmesinin gizemi herkesi etkiler ve kuşkusuz en zayıf olan, bu inanç ve sevgi okyanusunun dalgalarına ka-pılıp gider. Güçlü bir elektrige sahip dua böyle bizi kendi doğamızdan çekip çıkarır. Hep birlikte yere eğilmiş ve böylece göğe yükselmiş iradelerin bu istemsiz birleşimi, rahiplerin ezgisinin, orgun melodilerinin, sunağın yaydığı kokuların ve gösterişin, kalabalığın seslerinin ve sessizlik içindeki hayranlıklarının yarattığı büyülmü etkinin sırrını içerir. İşte bu nedenle şaşırılmamalıyız aslında aşkların Or-taç'ağ'da bu uzun kendinden geçiş saatlerinin ardından kiliselerde başlamasına. Genelde başladıkları kadar kutsal bir biçimde sonuçlanmaz bu aşklar ama nihayetinde ke-fareti öder hep kadınlar. Belli ki dinsel duyguların bir yakınlığı vardır aşkla; aşkın ya nedeni ya sonucu olurlar. Aşk da bir dindir; onun da vardır kendine yaraşır güzel bir fa-natizmi, saf batıl inançları, soylu çözümleri; yakındırlar hepsi de Hıristiyanlıktaki yansımalarına. Dönemin örf ve âdetleri de zaten oldukça iyi açıklar din ve aşk arasındaki bu ittifakı. Öncelikle, insanların buluştukları tek yerdir sunakların önü. Beyler ve uşakları, kadınlar ve erkekler sadece burada eşittir birbirine. Sadece buralarda görür

birbirini âşıklar. Ve bu ruhban kafalar dönemin tablosunu sunar; bir kadının kalbi, katedrallerin ortasındayken, bugün bir balo ya da operada olduğundan çok daha heyecanla çarpar. Tüm kadınları aşka iten güçlü heyecanlar değil midir? Hayata bu derece karışan ve tüm eylemlerinde yaşatan din, böylece ortağıdır hem erdemin hem günahın. Din, bilimde, siyasette, hitabette, suçlarda, tahtlarda, hastanın ve yoksulun bedeninde, her yerdedir. Yarı bilimsel bu gözlemler, incelememizin doğruluğunu kanıtlayacaktır belki de; ancak kimi ayrıntıları korkutabilir yüzyılımızın aşırı namuslu geçinen mükemmelliyetçi ahlakını, ki bu bir sır değil elbette.

Rahiplerin ilahisi son bulduğunda, orgun son notaları koro şeflerinin güçlü göğüslerinden çıkan âminin titrek ezgilerine karıştığında, uzak kubbelerde hâlâ hafif bir fısıltı yankılandığında, toplanmış kalabalık başrahibin hayırduasını beklerken, locasına dönmekte acele eden ya da çıkışın uğultusunda cüzdanından endişeli bir burjuva, kötü bir Katolik damgası yeme pahasına yavaşça geriye çekildi yerinden. Tam bu sırada koroyu çevreleyen devasa sütunlardan birine sırtını vermiş bir centilmen, gölgelerin içinden sıyrılarak, temkinli Tours'lunun biraz önce bıraktığı yere yerleşmek için aceleyle hareket etti. Yerine yerleşir yerleşmez yüzünü büyük gri şapkasını süsleyen tüylerin ardına gizleyerek öyle bir tövbekâr havayla diz çöktü ki hangi rahip olsa inanırdı. Hemen yanında oturan komşuları bu genci dikkatle süzdükten sonra onlara tanıdık gelmiş olacak ki aynı dokunaklı, alaycı düşüncüyü, aynı sessiz çekiştirmeyi ifade eden o belirgin hareketle tekrar kendilerini dua etmeye kaptırdılar. İki yaşlı kadın, olacakları şimdiden didikleyen bakışlarıyla birbirlerine bakıp kafalarını salladılar. Genç adamın sandalyesi iki sütun arasına çekilmiş demir bir parmaklıkla kilisenin diğer bölümlerinden ayrılmış bir

şapelin yanında bulunuyordu. Cemaat o günlerde, oldukça yüksek bedellerle, kimi derebeylerine hatta burjuva sınıfından zenginlere ve ailelerine, katedrali çevreleyen iki küçük nef boyunca uzanan yan şapellerden birinden ayinleri izleme ayrıcalığını kiralyordu. Bu tür ticaret bugün de devam ediyor. Bugün nasıl bir hanımefendinin İtalyan komedyasından bir locası olabiliyorsa, o günlerde de saygın bir hanımefendinin kilisede kendine ayrılmış bir şapeli olabiliyordu. Bu ayrıcalıklı yerlerin kiracıları kendilerine atfedilen sunağın bakım işlerini de üstlenmek durumundaydılar. Bu nedenle herkes kendini verilen sunağı en görkemli biçimde dekore etme uğraşına adıyordu; ki bu gösteriş ve kibir kiliseyle de gayet iyi uyum gösteriyordu. Söz konusu şapelde, demir parmaklığın hemen yanında, genç bir kız kadife kırmızısı altın işlemeli bir yer karosunun üzerine diz çökmüş duruyordu, genç burjuvanın biraz önce yerleştiği yerin hemen yanında. Şapelin kubbesinden muhteşem bir biçimde dekore edilmiş sunağın önüne doğru uzanan yaldızlı gümüş bir lambadan yayılan zayıf bir ışık genç kadının elinde tuttuğu “Saatler Kitabı”nı<sup>1</sup> aydınlatıyordu. Ancak genç kadının elinde tuttuğu kitap genç adam yanına geldiğinde heyecanla sarsıldı.

“*Âmin!*”

Son derece heyecanlı ama tatlı bir ezgiyle ve neyse ki genel uğultunun içine karışıp giden bu duaya genç kadın alçak ama canlı bir sesle, “Aklımı başımdan aldınız,” diyerek cevap verdi.

Bu söz, hassas bir adamın hemen boyun eğmesini gerektiren bir masumiyetle söylenmişti, doğrudan kalbe gidip onu parçalayan bir güçle; ama adını bilmediğimiz

1. Ortaçağ'da yaygın olarak kullanılan, genellikle Katolik cemaatinin başvurduğu bir ayin kitabıdır. (Ç.N.)

beyefendi, bilincini boğan şu tutku hezeyanlarından birine tutulmuş olsa gerek, sandalyesinden bir milim oynamadan hafifçe başını kaldırıp şapele doğru bir göz attıktan sonra, “Uyuyor!” dedi. Sesi o kadar alçak çıkmıştı ki genç kadına koronun şarkısının yankısı gibi geldi.

Genç kadının yüzü sarardı ve gözleri, elinde tuttuğu kitaptan genç adamın işaret ettiği yaşlı adama doğru kaydıldı. Bu bakıştaki korkunç suç ortaklığını görmemenin imkânı var mıydı? Genç kadın yaşlı adamı süzdükten sonra derin bir nefes aldı ve değerli bir taşla süslenmiş o güzel alnını Bakire Meryem’in resmedildiği bir tabloya doğru kaldırdı; bu basit hareket, bu davranış, bu nemli bakış, genç kadının tüm hayatını temkinsiz bir saflıkla ortaya serivermişti; kötücül biri olsaydı hislerini saklardı. Bu iki sevgiliyi bunca korkutan kişi, kısa boylu, tıknaz, neredeyse kel yaşlı bir adamdı, yer yer kır düşmüş gür sakalıyla vahşi ve kaba bir fiziği vardı; Aziz Mikail tasvirli bir haç sarkıyordu göğsünden; kaba, güçlü ve büyük ellerinin üstünde yer yer ağarmış kıllar seçiliyordu ve başlangıçta bitişik olduğu düşünülen bu eller, kendisini koyverdiği uykunun etkisiyle iki yanına doğru düşmüştü. Sağ eli, demirden kını büyük bir denizkabuklusu gibi işlenmiş kılıcının üstünde gibiydi; silahı öyle bir pozisyonda duruyordu ki sanki eliyle kabzasını kavramıştı; öyle ki kazara eli demir kına dokunmayagörsün, adam hemen yerinden fırlayıp bakışlarını doğrudan karısına çevirebilirdi. Alaycı dudakları, sivri ve kaprisli bir biçimde yukarı kalkmış çenesi, fesat bir mizacın, her şeyi bilen dolayısıyla her şeye muktedir soğuk ve acımasız bir bilgeliğin karakteristik çizgileri olarak göze çarpıyordu. Sarı benizli alnında oluşmuş çizgiler, hiçbir şeye inanmayıp, her şeyi ölçüp biçenlerden, altınlarını sayarken için için titreyen cimriler misali, insanların eylemlerinin ardında hep bir anlam hep bir niyet arayanlardan olduğu-





**Efendi Cornélius**, Balzac'ın 19. yüzyılın ortasında tamamladığı devasa yapıtı "İnsanlık Komedyası"nın Felsefi İncelemeler bölümünde yer alır. Balzac'ın Ortaçağ'da kurguladığı öykü, kral hazinedarı kudretli Efendi Cornélius'un değerli mücevherlerini korumaya çalışmasını konu alır. Cornélius'un hedefinde bu kez XI. Louis'nin komşu evde yaşayan kızı Kontes Saint-Vallier'nin yasak aşkı Georges vardır. Georges'un, Kral XI. Louis'nin ve önünde herkesin titredığı Efendi Cornélius'un yaşanan bir hırsızlık olayı sonucunda hep birlikte sürüklendiği karmaşa etrafında gelişen öykü, Balzac'ın kalemiyle başyapıt niteliğinde bir insan manzarasına dönüşür.

#dünyaklasikleri #fransızklasikleri #kilise #yasakaşk #idam #komşu

Kapak illüstrasyonu: Yeşim Paktin

 can

[canyayinlari.com](http://canyayinlari.com) | f | s | t canyayinlari

öykü

ISSN 176-171-07-2650-1



9 789750 756504